

ORHAN VELİ'NİN ŞİİRLERİNDE ADLAR ÜZERİNE FİLOLOJİK BİR İNCELEME*

Erdoğan SARACOĞLU**

ÖZET

Orhan Veli, Nisan 1914'te İstanbul'da doğmuştur. Henüz ilkokuldayken Fransızcaya karşı büyük bir ilgi duyan Orhan Veli, hocalarının dikkatini çekmiştir. İlk şiirleri, arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet ile birlikte Varlık Dergisi'nde çıkmıştır. Bazı şiirlerinde Mehmet Ali Sel takma adını kullanmıştır. Üç arkadaş, Varlık Dergisi'nin 15 Eylül 1937 tarihli sayısında, Türk Edebiyatında yeni bir çığır açacak olan Garip şiirlerinden örnekler vermeye başlamışlardır. Garip Hareketi, kendisinden önceki şiir anlayışlarına ve felsefelerine bir tepkinin ifadesiydi. Bu çalışmayı yaparken Orhan Veli'nin Bütün Şiirleri adlı eserindeki bütün sözcük türleri, tarafımızdan teker teker fişlenmiş ve şairin tüm şiirlerinde 5865 ad kullandığı saptanmıştır. Yaptığımız tasnife göre, bu adların yaklaşık %65'i somut addır. Bu da şairin fazla duygusal şiirler yazmadığının, yazdığı şiirlerde gerçek yaşamdan, halkın sorunlarından etkilenip güncel yaşamın etkisinde kalarak gerçekçiliğe önem verdiğinin bir göstergesidir. Orhan Veli, şiirlerinde II. Dünya savaşı yıllarındaki gündelik yaşamı daha çok somut adlarla, tüm çıplaklığıyla anlatmıştır. Bu şiirlerinde hafif bir ironi de sezilmektedir. Sanki Orhan Veli, şiirlerinin çoğunda, gerçek yaşamdaki olaylarla gizlice eğlenmektedir. Bu çalışmanın, Türk Edebiyatı çalışmalarında pek yapılmayan filolojik bir çalışma olduğu kanısındayız. İncelememizde, bazı sanatçı ve aydınlar tarafından yerilen, kimi sanatçılara göre de Türk Şiirinde devrim yapan bir şair olarak nitelendirilen Orhan Veli, farklı bir değerlendirme ile tanıtılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Orhan Veli, Garip Akımı, adlar, filoloji

A PHILOLOGICAL RESEARCH ON THE NOUNS OF ORHAN VELİ'S POETRY

ABSTRACT

Orhan Veli was born in Istanbul on April 1914. Orhan Veli who had a deep interest for French attracted the attention of his teachers. His first poems were published with his friends Oktay Rifat and Melih Cevdet Anday in the Varlık Magazine. He used the pseudonym` Mehmet Ali Sel` in some of his poems. The Three friends start to give examples

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Yakın Doğu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: erdogansaracoglu@yahoo.com

for the poetry of `Garip` in the 15th September 1937 edition of the Varlık magazine which would be a reform in the Turkish Literature. The `Garip` movement is an expression of a reaction against the philosophy and understanding of poetry that came before this movement. While this research was being carried out, all the types of nouns in Orhan Veli's book , `All his poems` were detected by us and it was found out that the poet used 5865 nouns in all his poems. According to the classification that we have made, approximately 65% of these nouns are concrete nouns. This shows that the poet does not write emotional poems and he gives importance to reality as he is impressed by the real life and the problems of the people. Orhan Veli clearly describes the daily life during the Second World War with more concrete nouns. It is possible to see slight irony in these poems. It is as if Orhan Veli is secretly enjoying himself with the events of the real life in most of his poems. We believe that this research is a philological research that is rarely done in the Turkish Literature. In our research, we tried to know and understand Orhan Veli; a poet who made a reform in the Turkish Literature according to some artists and intellectuals and for others a poet to be reviled.

Key Words: Orhan Veli, Garip Akımı, nouns, philology.

Orhan Veli'nin Şiirlerinde Genel Olarak Adlar

Bir toplumun başka toplumlarla bir ilişki kurmadan yaşaması nasıl olanaksızsa, bir dilin de yabancı dillerden hiç etkilenmeden yaşaması o denli olanaksızdır. Günümüz Türkçesindeki yabancı sözcük sayısı, bugün ortalama olarak %50 civarındadır. Bu sözcüklerin pek çoğu, Osmanlı Türkçesindeki doğu kökenli sözcüklerle son yıllarda teknolojik, bilimsel, sportif ve ticarî ilişkiler sonucu dilimize yerleşen batı kökenli sözcüklerden oluşmaktadır.

Bu çalışmayı yaparken *Orhan Veli'nin Bütün Şiirleri* adlı eserindeki tüm sözcük türleri, tarafımızdan teker teker fişlenmiş ve şairin şiirlerinde 5865 ad kullandığı tesbit edilmiştir. Orhan Veli'nin bütün şiirlerinde kullandığı bu 5865 adın 4363'nün Türkçe olması oldukça dikkat çekicidir. Çünkü bu, Orhan Veli'nin şiirlerinde kullandığı adların %74'ünün Türkçe olduğu anlamına gelmektedir. Bu sonuç, onun 1930-1950 yılları arasında 20 yıllık şairliği döneminde yazdığı şiirlerde, Türkçeye verdiği değer en önemli göstergelerinden biriydi. Çünkü, onun şiir anlayışına göre şiir, anlaşılır ve sade bir dil ile yazılmalı, mutlu bir azınlığın değil, halkın anlayacağı bir dille, onların beğenisine sunulmalıydı. Konularını gerçek ve basit insanın yaşamından alan şaire göre, dünyanın çoğunluğunu yoksul halk oluşturuyordu. Öyle ise şiir de onların anlayabileceği yalın bir dil ile yazılmalıydı. Halk için yazdığı ve yalın bir dil kullandığı şiirlerine en güzel örnek *Bedava* adlı şiiriydi. Bu şiirinde Orhan Veli, serbest ekonomi ile şekilci demokrasi arasındaki uyumsuzluğu sergilemekte ve toplumsal adalete dayanmayan, biçimsel bir özgürlük anlayışının yetersizliğini yermekteydi:

Bedava¹

Bedava yaşıyoruz, bedava;

Hava bedava, bulut bedava;

Dere tepe bedava;

¹ Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, İstanbul 2004, s.126.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Yağmur çamur bedava;
 Otomobillerin dışı,
 Sinemaların kapısı,
 Camekânlar bedava;
 Peynir ekmek değil ama
 Acı su bedava;
 Kelle fiyatına hürriyet
 Esirlik bedava;
 Bedava yaşıyoruz, bedava.

Orhan Veli, şiirlerinde 964 Arapça, 303 Farsça ad kullanmıştır. Bu adların çoğu bugün kullandığımız konuşma ve yazı dilinde benimsenen, güncel yaşamda yabancı sözcük olarak yadırgamadığımız söz varlıklarıdır. Söz gelişi, Arapça, *sabah, ufuk, rüya, insan, beyaz, resim, sokak, defa, hava, hayat* ve benzeri söz varlıkları yanında Farsça, *bahar, tane, gül, ten, duvar, pencere, para, tahta, nar, testi* gibi sözcükler buna örnek teşkil etmektedir.

Orhan Veli, Arapça ve Farsçanın dışında, batı dillerinden dilimize geçen adlara da şiirlerinde yer vermiştir. Batı dilleri arasında en çok Fransızcadan dilimize geçen adları kullanması gayet doğaldır. Çünkü 7 yaşında (1921) Galatasaray Lisesi'nin ilkököl kısmına kaydedilen Orhan Veli, ilk yıl sınıf birincisi olmuş ve Fransızcaya karşı büyük bir ilgi ve yeteneği olduğu için hocalarının dikkatini çekmiştir.

İşte, Orhan Veli'nin batıdan alınan yabancı sözcükler arasında, yazdığı şiirlerde 91 Fransızca kökenli adı tercih etmesinin nedenleri arasında eğitim hayatının bu ilk ve köklü bilgilerinin katkısı büyük olmuştur. Orhan Veli'nin Türkçemizde kullandığı Fransızca adlar da bugün güncel dilimizde rahatlıkla kullandığımız, *radyo, piyanist, paket, ceket, sinema, adres, benzin ve palto* gibi sözcüklerdir.

Fransızca adlardan sonra, 86 Yunanca ad kullanan Orhan Veli'nin şiirlerinde, *sandal, fener, paydos, halat, midye, İstanbul, lodos, yalı* gibi Yunancadan alınan adlara rastlanmaktadır.

Kullandığı 30 İtalyanca ad arasında da daha çok denizcilikle ilgili sözcükler yer almaktadır. Bunlara, *dümen, çıma, gondol, güverte, martı, iskele* gibi adlar örnek olarak verebilir.

Orhan Veli'nin Şiirlerinde Yer Adları

Orhan Veli'nin şiirlerinde kullanılan yer adları irdelendiği zaman bu yer adlarının şairin işlediği asli temalarla ilişkili olduğu görülecektir.

Örneğin, *İstanbul'u Dinliyorum, Galata Köprüsü, Kapalıçarşı* gibi şiirlerinde şair, İstanbul ile ilgili *Rumelihisarı, Üsküdar, Alemdar, Mahmutpaşa, Kapalıçarşı, Galata Köprüsü, Boğaziçi, Kız Kulesi, Çamlıca, Boğaz, Haliç, Yüksekaldırım, Bebek ve Balıkpazarı* gibi yer adlarına yer vermiştir. Orhan Veli, Türk Şiirinin sayılı İstanbul şairlerindedir. Nedim ve Yahya Kemal gibi onda da büyük bir İstanbul sevgisi vardı. Şairin yukarıda örneklerini verdiğimiz İstanbul şiirleri, şiir dünyamızda kendi türünün en güzel örnekleri olup şair, bu şiirlerinde İstanbul'un coğrafyasını çok başarılı bir şekilde işliyordu.

Destan Gibi adlı kitabındaki Faruk Nafiz Çamlıbel'in *Han Duvarları* adlı şiirini çağrıştıran *Yol Türküleri* adlı uzun şiirinde ise, Anadolu ile ilgili olarak Hereke, İzmit, Arifiye, Adapazarı, Hendek, Düzce, Bolu, Gerede, Reşadiye Gölü, Adilhan Köyü, Kuru Dağları, İbircik Köyü, Sinop, Zonguldak, Balkaya ve Karpuz gibi yer adlarını kullanmıştır. Şair, bu şiirinde, bir yolculuğun

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

hikâyesini anlatmaktadır. O, İstanbul'dan yola çıkıp Zonguldak'a kadar uzanan bu yolculukta, İzmit, Arifiye, Adapazarı, Bolu ve Ereğli'den geçmişti. Yolculuk boyunca gördüklerini betimleyerek, duygularını halk türkülerinden de yararlanarak dile getirmiştir. Şiirde, yer yer kafiye kullanılmış olmasına rağmen, şiirin tümünde ne belli bir ölçü ne de belli bir kafiye düzeni vardır. Bu şiirde güçlü bir gözlem, eylem ve şairin Anadolu ile ilgili düşünceleri ile yolculuk sırasında İstanbul'a karşı duyduğu özlem bulunmaktadır. Bunu, aşağıdaki dizelerde rahatlıkla görebilmekteyiz.

İzmit sokakları yaprak içindeydi, (gözlem)

Başımda, unutamadığım şehrin havası:

Dilimde hep oraların şarkıları; (özlem)

Ellerim ceplerimde,

Bir aşağı, bir yukarı (eylem)²

İşte, şiirde bu üç durumun birlikte verilmesi, şiire değişkenlik ve zenginlik katarken bu uzun şiiri, tekdüzelikten de kurtarıyordu. Bu şiir, bir Halk Edebiyatı Şiiri normunda yazılmayan sadece halkımızı ve kültürümüzü soyutlamadan yansıtan yeni bir şiir tarzıydı.

Sağlığında yayımladığı yeni biçimli şiirlerinden olan *Bayrak* adlı şiirinde ise, II. Dünya Savaşını anlatan şair, şiirine:

Ey bir muharebe meydanında

Avuçları kanımla dolu

Kafası gövdemin altında,

Bacağı kolumun üstünde,

Cansız uyuyan insan kardeşim!

Ne adını biliyorum,

Ne günahını.³

dizeleriyle başlayarak II. Dünya Savaşı'nın, Hitler Almanyasının yayılma politikası sonucu çıkan, gereksiz bir savaş olduğunu vurgulamaya çalışıyordu. Savaşta ölenleri, evrensel bir görüş açısıyla kucaklayan şair, şiirinde onları *cansız uyuyan insan kardeşlerim* şeklinde tanımlıyordu. Savaşın gereksiz olduğuna inanan Orhan Veli, şiirinin bir yerinde Ukrayna'da bir kent adı olan *Harkof*'a yer vermekteydi:

Yirmi yıllık çalışmanın

Bir kurşunluk hükmü varmış;

Hayatta

Harkof bölgesinde atılmakmış nasip;

Aldırma.⁴

diyerek insan ömrünün yaşama adeta bir pamuk ipliğiyle bağlı olduğunu da belirtiyordu. Kendini II. Dünya Savaşına katılan askerlerin yerine koyarak yine aynı şiirde:

² Orhan Veli, *age*, s.84.

³ Orhan Veli, *age*, s. 234.

⁴ Orhan Veli, *age*, s. 235.

Ben İstanbul'da şarkı söyleyen
 Tayyareyle *Hamburg*'a düşen
Majino'da⁵ yaralanan
Atina'da açlıktan ölen,
Singapur'da esir edilenim.⁶

deyip yüreğinin derinliğinde onların çektiği acıları hissediyordu. İşte şair bu şiirde, II. Dünya Savaşı ile ilgili olarak *Hamburg*, *Majino*, *Atina* ve *Singapur* gibi yer adlarını da kullanmıştır.

Orhan Veli'nin Şiirlerinde Kişi Adları

Orhan Veli'nin dergilerde yayımladığı, ancak kitaplarına almadığı eski biçimli şiirlerinden olan *Odama* şiiri hece ölçüsü ile yazmış ve burada sarma kafiye düzenini uygulamıştır.

Şair bu şiirinde ruhsal sıkıntılarını yansıtarak şiirin ikinci ve üçüncü dördlüklerinde şöyle diyordu:

Bir ışık oyunu var tavanda.
 Gölgele seslerle birleşiyor
 Ve bir karga beynimi deşiyor
 Azaplar kemirdiğim bu anda.

Kardeşini öldürüyor Kabil,
 İçimde bir yalnızlık duygusu;
 Ölüm kadar uzun yaz uykusu,
 Sıkıntı ile geçilen sahil.⁷

Şiirde Hz. Âdem ile Havva'nın büyük oğulları Kabil'in de adı geçiyordu. Burada telmih(anımsatma) sanatına başvuran şair, Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesiyle içinde bir yalnızlık duygusu olduğunu ve yaz mevsiminin büyük sıkıntılar içinde geçtiğini belirtmektedir. Habil ile Kabil öyküsünün İslâm halk inançlarında çok değişik anlatım tarzları vardır. Şiirdeki *karga* sözcüğü de rastgele kullanılmış bir sözcük değildir. Çünkü rivayete göre Kabil, kıskançlık nedeniyle öldürdüğü kardeşi Habil'in cesedini ortadan nasıl kaldıracağını düşünürken, bir karganın yeri eşelediğini görmüş ve kardeşini toprağa gömmüştür.

Yine aynı türden olup, 1936'da çapraz kafiye ve hece ölçüsüyle yazdığı ve 1937'de *Varlık* dergisinde yayınlayıp kitaplarına almadığı *Buğday* adlı şiirinin 5. dördlüğünde, İbranilerin atası Yakup'un oğlu olan ve Mısır'da köle iken firavunun baş vezirliğine kadar yükselen Yusuf'un adı da geçmekteydi:

Undan bize de pay, biz de pay,
 Koşun, buğday dağıtıyor Yusuf⁸

⁵ Majino Hattı-Vikipedi Özgür Ansiklopedisi, tr. Wikipedia.org/wiki 2013/23.7.2013, *Majino Hattı, II. Dünya Savaşında Fransa'nın tüm kuzey ve doğu sınırlarını kapsayan savunma hattı.*

⁶ Orhan Veli, *age*, s. 234.

⁷ Orhan Veli, *age*, s. 155.

⁸ Orhan Veli, *age*, s. 161.

Bilindiği gibi Asya kökenli firavunlar döneminde zenginliği, güzelliği ve halka yaptığı yardımlarla Yusuf, cömertliğinedebiyatımızda sembolü sayılmaktaydı.

Bir sonraki dörtlükte ise, dört halife arasında adaletiyle ünlenen (Hz.) Ömer'in adı da geçmekteydi:

Eriyecek tencerede kalay
Yetişemeyecek Ömer imdada.⁹

deyişinde ise Hz. Ömer'in yoksul halka yardım ve hizmetleri anımsatılıyordu. Hz. Ömer bir gün şehrin kenar mahallelerinde dolaşırken yavrusu kucağında bir kadının ağıtlar yakarak ateş üzerinde bir taş dolu tencereyi su ile kaynatıyordu. Hz. Ömer, kadına ne yaptığını sordu; kadın da: *Çocuğum için kaynatıyorum. Hz. Ömer'in bile halimizden haberi yok.* deyince bu zavallı kadına gereken yardım yapılmış oldu.

Eylül 1936'dan sonra kafiye ve hece ölçüsüyle yazıp yine kitaplarına almadığı *Ave Maria* adlı şiirinde şair, iki mitolojik ve tarihsel kahramanın ismini de kullanmıştır.

Bunlardan biri güzelliği ile ünlü Mısır Kraliçesi Kleopatraydı:

Ve gemisinde *Kleopatra*?¹⁰
Neden yine kaynaştı havalar?¹¹

Diğeri ise, Yunan efsanesine göre Asur Kralı Ninos'tan dul kalarak, oğullarının yerine yönetimi ele alan ve Babil'i kuran Semiramis'ti:

Şarkı mı söylüyor *Semiramis*?¹²
Babil'in asma bahçelerinde?¹³

Şair, *Destan Gibi* adlı kitabında yayımlanan *YolTürküleri*'nde Anadolu'da yaşayan bazı kişilerin adları yanında, Bolu dağlarından geçerken Köroğlu Destanının kahramanlarının adlarını da kullanmıştır. Örneğin, Anadolu'da görev yapan ve sıradan insanlar olan *Ferhat Ağa* ile müdür *Süleyman Edip Bey*'in adlarının yanı sıra, Köroğlu Destanındaki *Köroğlu, Ayvaz, Döne, İsa Balı, Hanoğlu Kocabey* gibi adlara da şiirinde yer vermiştir.

Orhan Veli, *Garip* adlı kitabında yer verdiği *Dedikodu* ile *Vazgeçmediğim* adlı kitabına aldığı *Sakal* ve özellikle şairin el yazısıyla yazıp diş fırçasını sardığı bir kağıtta bulunan ve ölümünden sonra *Bütün Şiirleri* adlı kitapta yayımlanan *Aşk Resmigeçiti* adlı üç şiirinde, edebiyatımıza özgü, Cumhuriyetin ilk yıllarında erkeklerin gönül ve seks yaşantılarını anlatan yapıtlarda kullanılan *Halime, Eleni, Muallâ, Melâhat ve Süheylâ* gibi kadın adlarına yer veriyordu. Buna en güzel örnek *Dedikodu* şiiriydi:

Kim söylemiş beni
Süheylâ'ya vurulmuşum diye?

⁹ Orhan Veli, *age*, s. 161.

¹⁰ Temel Britannica, cilt 10, s.286-287, Mart 1980. *Kleopatra* (i.ö. 69-30) Mısır kraliçesidir. Romalı Jül Sezar, Marcus Antonius ve Octavianus'un onun yaşamında önemli rolleri vardır. *Kleopatra, Oktavianus'a kavuşamadığı için Mısır krallığının simgesi olan kobra yılanına kendini sokturarak yaşamına son verir.*

¹¹ Orhan Veli, *age*, s. 163.

¹² Büyük Laurousse Sözlük ve Ansiklopedisi, cilt 20.. s.10347, 1986. *Babil ve Asur kraliçesidir. Semiramis'in Yunan mitolojisine göre Babil'i kurduğu söylenir.*

¹³ Orhan Veli, *age*, s. 163.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Kim görmüş, ama kim,
 Eleni'yi öptüğümü,
 Yüksekaldırımda güpegündüz?
 Melâhat'ı almışım da sonra
 Alemdara gitmişim, öyle mi?
 Onu sonra anlatırım, fakat
 Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
 Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
 Kafaları çekip çekip
 Orda alıyormuşuz soluğu;
 Geç bunları, anam babam, geç;
 Geç bunları bir kalem;
 Bilirim ben yaptığımı.
 Ya o, Muallâ'yı sandala atıp,
 Ruhumda hicranın'ı söyletme hikâyesi?¹⁴

Orhan Veli'de, çocukluk temasını işleyen ve çocukluğa karşı duyduğu özlemi dile getiren şiirlere de rastlıyoruz. Örneğin, *Robenson* adlı şiirinde bunu görebilmekteyiz.

Dünya Çocuk Edebiyatı klasikleri arasında yer alan roman kahramanları Robenson ve Gülliver adlarını *Robenson* adlı şiirinde kullanmasının nedeni buydu.

Haminnemdir en sevgilisi
 Çocukluk arkadaşlarımın
 Zavallı *Robenson*'u¹⁵
 Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
 Ve birlikte ağladığımız günden beri
 Biçare *Gülliver*'in¹⁶
 Devler memleketinde
 Çektiklerine.¹⁷

Şair, toplumsal sorunları irdeleyen *Montör Sabri* adlı şiirinde, güncel yaşamda her zaman karşılaştığımız sıradan bir kişinin adını verirken

Montör Sabri ile
 Daima geceleyin

¹⁴ Orhan Veli, *age*, s. 44.

¹⁵ Robenson, Vikipedi Özgür Ansiklopedisi, tr. wikipedia.org/wiki/2013/23-7-2013. *Daniel Defoe'nun 1971 yılında yazdığı roman kahramanının adı – Robinson Crusoe.*

¹⁶ Gülliver, Vikipedi Özgür Ansiklopedisi, tr. wikipedia.org/wiki/2013/23-7-2013. *Jonathan Swift tarafından 1726 yılında yazılan "Gülliver'in Gezileri" adlı dünya klasikleri arasına girmiş eserin kahramanı.*

¹⁷ Orhan Veli, *age*, s. 33.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

Ve daima sokakta

Ve daima sarhoş konuşuruz.¹⁸

yine halkın anlayacağı yalın bir dille 3 bölümden oluşan *Oktaya Mektuplar* adlı şiirinde ise, şiir sanatındaki yol arkadaşları *Oktay Rifat ile Melih Cevdet*'in de adlarını anmaktaydı.

Kış, Kıyamet ...

Macar Lokantası'nda yazıyorum

İlk mektubumu,

Oktaycığım,

Bu gece sana

Bütün sarhoşların selâmı var.

Şu anda dışarda yağmur yağıyor

Ve bulutlar geçiyor aynadan

Ve bugünlerde *Melih*'le ben

Aynı kızı seviyoruz.¹⁹

Şair, *Ahmetler* adlı 3 dizelik şiirinde ise, toplumda aynı adı taşıyan kişiler arasındaki sınıf farkını, adlarının sonunda kullandığı ünvan sıfatlarıyla belirtirken bu şiirinde hafif bir ironi de sezilenmekteydi:

Kimimiz *Ahmet Bey*,

Kimimiz *Ahmet Efendi*;

*Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyefendi?*²⁰

Ayrıca, *Tereyağı* adlı şiirinde II. Dünya Savaşı'nın baş kahramanlarından Hitler'in adını kullanırken adeta onunla alay etmekteydi:

Hitler amca!

Bir gün de bize buyur.

Kâkülünle bıyıklarını

Anneme göstereyim.

Karşılık olarak ben de sana

Mutfaktaki dolaptan aşırıp

Tereyağı veririm.

Askerlerine yedirirsin.²¹

Halk Diline Özgü Adlar

¹⁸ Orhan Veli, *age*, s. 204.

¹⁹ Orhan Veli, *age*, s. 203.

²⁰ Orhan Veli, *age*, s. 128.

²¹ Orhan Veli, *age*, s. 226

Orhan Veli'nin şiire yeni başladığı yıllarda yazdığı şiirlerini bir yana bırakacak olursak, onun 1937'den sonra yazdığı şiirlerle Türk Şiirinde, yeni bir anlayış, yeni bir şiir dili ve farklı bir anlatım tarzı yarattığını görmekteyiz. 1941'de arkadaşları Melih Cevdet ve Oktay Rıfat ile birlikte yayımladığı *Garip* adlı kitapta, bizzat kendisinin kaleme aldığı önsözde, yeni bir şiir kavramı ortaya atmıştı. Edebiyatımızda büyük tartışmalara yol açan ve daha sonra da şiir dilimizin değişmesini sağlayan bu önsöz, Türk Şiiri'nde bir devrim niteliği taşımaktadır.

Orhan Veli'nin şiirlerindeki özellikleri daha iyi anlayabilmek için onun edebî çalışmalarını *Garip Öncesi*, *Garip Dönemi* ve *Garip Sonrası* diye üç aşamada incelemek gerekmektedir. Bizim bu bölümde üzerinde durmak istediğimiz asıl konu, 1937 sonrası yazdığı şiirlerle bugüne kadar şairlerin şiirlerinde yer vermedikleri, *halk diline özgü adları* şiir diline sokmasıdır. Orhan Veli'nin bu çabası, bir yerde halkın diline yöneliş olduğu kadar, o dönem şiirinin zirve sanatçılarından Ahmet Haşim'in semboller dünyasında oluşturduğu ve halkın şiir ve sanat zevkinden olabildiğince uzaklaşan şiir anlayışını yıkmaya da yöneliktir. Çünkü, Orhan Veli'ye göre şiir, bütün özelliği söyleyiş güzelliğinde olan ve insanın beş duyusuna değil, duygu ve düşüncelerine tercüman olan bir söz sanatı olmalıydı. Şaire göre şiir, söz sanatlarından, sanatlı söyleyişten ve biçim özelliklerinden kurtarılarak halkın malı olan gündelik yalın bir dille yazılmalıydı. Bu nedenle şiirlerinde halk diline özgü adları, hiç çekinmeden kullanmaktan vazgeçmemiştir. Artık şiir dilinde, *gül, bülbül, lale, sümbül yerine nasır, ter, tellak, göbek taşı, hamam, sinek, çamaşır, pire, bok, kelle, çiş, cimbız, kemik, kir, don* ve *Süleyman Efendi* gibi halk diline özgü adları hiç çekinmeden kullanma zamanı gelmişti. İşte Orhan Veli, yukarıda verdiğimiz halk diline özgü adlardan birçoğunu şiirlerinde kullanma cesaretini göstermiş ve bu yönüyle Türk Şiirinde devrim yapmış öncü şairlerimiz arasında en önemlilerinden biri olarak Türk Şiir sanatına yeni ufuklar açmıştır.

Sonuç

Orhan Veli, yetiştiği dönemin halktan kopuk ve uzak şiir dünyasının değerlerine karşı çıkararak daha yalın, daha çıplak ve kolay anlaşılır bir şiir kurgusuna yönelmiş; bu yeni anlayışı oluşturabilmek için eskinin değer yargılarını yıkmak adına her yola başvurmaktan geri kalmamıştır.

Bu yeni anlayışı gerçekleştirmek için dilin gerçek ve asli yapısını bozmadan, halkın dilinden çıkan söz varlıklarını şiirin kurgusuna yerleştirmeye özen göstermiştir. Üstelik bunu yaparken hiçbir ayırma ve ayıklamaya gitmeden halk dilinde yer etmiş sözleri kullanmaktan çekinmemiştir. Nitekim onun şiirinin söz varlığı, Doğu'da Arapça ve Farsça; Batı'dan özellikle Fransızcadan beslenmiş; bunlar halk dilinde Türkçe deyişlerle bezenmiştir. Bu söz varlığının içinde dilin zenginliğini yaratan mecazlar, telmihler ve halk deyişlerinin inceliğini bulmak mümkündür. Özel adlar, yer adları, mitolojik ve dini inanç unsurları ise onun şiir sanatına ayrı bir değer ve zenginlik katıyordu. Aslında bu tavır, onun şiir dilini bayağılaştırmak veya seviyesizleştirmek düzeyinde değil; tam tersine zengin imajlar ve geniş ufuklar yaratmak için söyledikleri bir çabanın neticesidir. Kısacası halk dilini ve halk deyişlerini şiir diline sokmak şiiri basitleştirmek değil; onun halk ile kolay iletişim kurmak amacıyla uygulamaya konulmuştur. Orhan Veli'nin bu çabası ve şiir anlayışı, sadece kendi dönemi şiir dünyasına örneklik etmemiş; üstelik kendisinden sonra gelecek kuşaklara ve şiir oluşumlarına öncülük etmiştir.

Yaşamı boyunca bu şiir anlayışı bakımından birtakım sanatçılar tarafından ağır eleştirilere uğramasına rağmen Orhan Veli, edebiyatımızda *İkinci Yeniler* ve daha sonra oluşacak şiir akımlarının ortaya çıkmasına öncülük ve örneklik etmiş ve Cumhuriyet Dönemi Türk Şiiri'ne damgasını vurmuştur.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

KAYNAKÇA

- AKSAN Doğan, Şiir Dili ve Türk Şiir Dili, Engin Yayınları, Ankara 2005.
- AKYÜZ Kenan, Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri. Ankara Üniversitesi, DTCF Yayınları, Ankara 1979.
- BEZİRCİ Asım, Orhan Veli, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1991.
- DEMİRCAN Ömer, Türkçenin Ses Dizimi, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
- DİLÇİN Cem, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.
- ENGİNÜN İnci, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.
- EKER Süer, Çağdaş Türk Dili, Grafiker Yayınları, Ankara 2002.
- ERCİLASUN Bilge, Orhan Veli Kanık, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1994.
- FUAT Mehmet, Orhan Veli, Adam Yayınları, İstanbul 2002.
- KARAHAN Leyla, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara 1999.
- KOLCU A. İhsan, Orhan Veli'nin Poetikası, Salkımsöğüt Yayınları,Erzurum 2009.
- PARLATIR İsmail, ŞAHİN Hatice, Türk Dili, Ekin Yayınevi, Bursa2010.
- SARACOĞLU Erdoğan, (2011) Orhan Veli Kanık'ın Şiirlerinde Dil ve Anlatım Özellikleri, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Lefkoşa.
- STANKIEWICZ Edward, "Dilbilimin ve Şiir Dilinin İncelenmesi", Türk Dili s.348 (1980) s.545-555.
- VELİ Orhan, Bütün Şiirleri, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

